

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ НАДХОДЖЕНЬ ВІД ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ, СТВОРЕНИХ ЗА РАХУНОК КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Рожкова Лілія Віталіївна

завідувач сектору,

*Державна наукова установа «Український інститут
науково-технічної експертизи та інформації»*

Технології відіграють важливу роль для стимулювання інновацій, економічного зростання та промислової конкурентоспроможності. Одним із ключових аспектів того, як технології поширюються та розвиваються між галузями та кордонами, є процес, відомий як трансфер технологій.

Незалежно від того, чи йдеться про передачу наукових відкриттів від дослідницької лабораторії до комерційного підприємства, чи про адаптацію інновацій з однієї країни в іншу, трансфер технологій сприяє взаємовигідному переміщенню знань, навичок та інновацій від одного суб'єкта до іншого [1].

Відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» трансфер технологій – це передача технології, яка оформляється шляхом укладення між фізичними та/або юридичними особами двостороннього або багатостороннього договору, яким установлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових [2].

Питання, що стосуються трансферу технологій є наразі важливими й актуальними, оскільки створення й передання нових технологій має відігравати ключову роль у відновленні економіки України після війни. Завдяки міжнародній співпраці українські підприємства отримують доступ до інноваційних технологій, що підвищує їхню ефективність і конкурентоспроможність. Водночас передача власних українських розробок на світовий ринок сприяє притоку інвестицій і створенню нових робочих місць.

Для визначення, наскільки ефективно використовуються кошти державного бюджету, спрямовані на створення та трансфер технологій, щорічно проводиться моніторинг діяльності головних розпорядників бюджетних коштів з цього питання відповідно до постанови КМУ від 22.04.2013 р. № 300 [3].

Аналіз результатів за 2014–2024 роки показав, що протягом цього періоду було укладено 27713 договорів про трансфер технологій на загальну суму 1323,64 млн грн. Найбільша кількість договорів була

укладена у 2014 році, але найбільший обсяг коштів за укладеними договорами було отримано у 2020 році – 218,74 млн грн. До 2020 року, тобто до початку глобальної пандемії COVID-19, простежувалась тенденція до збільшення обсягу коштів, отриманих за укладеними договорами про трансфер технологій, з одночасним зменшенням та стабілізацією на певному значенні, в останні три роки кількості укладених договорів, але слід відмітити падіння обсягу отриманих коштів з 2021 року, що пояснюється тим, що за договорами про трансфер технологій переважно передавались не готові технології, а результати наукових досліджень та розробок.

Безумовно, широкомасштабна агресія Російської Федерації проти України також мала істотний вплив, тому після 2022 року кількість укладених договорів про трансфер технологій істотно зменшилась та спадну динаміку має обсяг коштів, отриманих за укладеними договорами про трансфер технологій.

За 2014–2024 роки за договорами про трансфер технологій було отримано 1344,69 млн грн. Найбільший обсяг коштів, що надійшли за договорами про трансфер технологій, було використано у 2019 та 2021 роках – 118,99 млн грн та 121,70 млн грн відповідно. Після значного зменшення обсягу використання коштів після 2021 року, у 2024 році спостерігається суттєве зростання до 92,76 млн грн.

Варто зазначити, що адаптивні карантинні обмеження, пов'язані із поширенням COVID-19 в Україні, мали вплив на динаміку використання коштів, що надійшли за договорами про трансфер технологій у 2020 році, але вже у 2021 році розробники технологій адаптувались до ведення діяльності в рамках обмежень, проте активні військові дії на території України протягом 2022–2024 років також істотно вплинули на обсяги коштів, що надійшли та були використані. У 2023 році обсяг коштів, що надійшли за договорами про трансфер технологій, зменшився у 1,8 раза порівняно з 2021 роком, а обсяг використаних коштів, що надійшли за договорами про трансфер технологій, зменшився майже вдвічі порівняно з 2021 роком. У 2024 році обсяг коштів, що надійшли за договорами про трансфер технологій, зріс порівняно з 2023 роком, але є у 1,7 раза менше порівняно з показником 2021 року.

Одним з основних напрямів використання коштів є виплата винагороди авторам технологій. Роль виплати винагороди є надзвичайно важливою як для розвитку інновацій, так і для стимулювання науково-технічного прогресу, оскільки винагорода – це головний стимул для винахідників і розробників. Коли автор знає, що отримає матеріальну або іншу користь за свою працю, він має більшу зацікавленість створювати нові технології, покращувати існуючі, вкладати час і зусилля у дослідження. Система справедливої винагороди створює інноваційну

культуру в суспільстві: наука стає престижною, а молоді спеціалісти бачать сенс працювати у дослідницьких галузях.

Протягом 2014–2024 років на виплату винагороди авторам технологій було використано 71,62 млн грн із загальних 924,96 млн грн використаних коштів, які надійшли в ці роки за договорами про трансфер технологій. Найбільшу суму – 10,40 млн грн – було виплачено у 2019 році, найменшу – 2,91 млн грн – у 2023 році. Слід відзначити, що протягом 2014–2019 рр. простежувалась динаміка збільшення обсягу використання коштів на виплату винагороди авторам технологій, але вочевидь поширення COVID-19 в Україні та світі, а також подальша агресія РФ проти України мали негативний вплив саме на цю складову використання коштів. У цей період переважно реалізовувалися не готові технології, а результати наукових досліджень і розробок, які у своїй собівартості мають меншу частку коштів, призначених для виплати винагороди авторам технологій, яка зазначається у відповідних договорах у вигляді сталої заробітної плати, яку отримують винахідники та науковці протягом виконання дослідницького проєкту або експериментальної розробки.

За напрямками, які спрямовані на розвиток інноваційної діяльності і трансфер технологій, протягом досліджуваного періоду найбільші обсяги коштів було направлено на: проведення оцінки науково-технічного рівня технологій та/або їх складових як об'єкта комерціалізації; проведення досліджень із створення і трансферу технологій та/або їх складових; проведення тестування, прототипування, експериментальних досліджень, виготовлення моделі або дослідного зразка та здійснення їх випробування, сертифікації. При цьому, необхідно зазначити, що на напрям «забезпечення створення та функціонування стартапів, створених шляхом ліцензування організацією-розробником» кошти майже не виділялися.

Отже, основний обсяг коштів було спрямовано на те, щоб дослідити потреби та тенденції на ринку, щоб майбутні розробки відповідали попиту і світовим трендам технологічного розвитку й мали більше можливостей для комерціалізації.

Викладене дає можливість дійти висновку, що показники трансферу технологій мають спадну тенденцію, тому необхідно вживати заходи для активізації процесу створення й передання технологій відповідно до існуючих потреб ринку, щоб у майбутньому забезпечити розвиток пріоритетних галузей економіки та відновлення втраченої інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. David L. Cohen, P.C. Understanding a Technology Transfer. URL: <https://www.kidonip.com/resources/blog/understanding-a-technology-transfer/> (дата звернення: 16.10.2025).

2. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.2006 № 143V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text> (дата звернення: 16.10.2025)

3. Про затвердження Порядку і напрямів використання коштів, одержаних у результаті трансферу технологій, створених за рахунок коштів державного бюджету : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2013 р. № 300. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2025).